

Strategic Analysis for Food Security in Iran Using the SWOT-QSPM Method

Armin Towhidi

Professor of the University College of Agriculture and Natural Resources, University of Tehran, Adjunct Professor, Faculty of Governance, University of Tehran, Tehran, Iran (Corresponding Author).

Email: atowhidi@ut.ac.ir

 0000-0002-3288-1709

Maryam Afkhami

Assistant Professor, Faculty of Governance, University of Tehran, Tehran, Iran.

Email: mm.afkhami@ut.ac.ir

Seyed Ahmad Hosseini

Researcher of Resalat Social University, Tehran, Iran.

Email: sahosseini@gmail.com

Omid Bouzari

PhD Student, University College of Agriculture and Natural Resources, University of Tehran, Tehran, Iran.

Email: omid.bouzari@ut.ac.ir

Abstract

Ensuring food security, sustainable agriculture, and the preservation of basic natural resources. Given the five-year development plans and the country's twenty-year vision document, the limitation of basic natural resources, climatic diversity, and the potential social, economic, and cultural capacities, improving the food security of the land is not possible with solely technical and engineering approaches but requires policymaking and good governance. In this research, the concept of food security is explained, and then the two-year performance of the Ministry of Jihad and Agriculture and the 13th government is evaluated. In this regard, the SWOT analytical method and the QSPM matrix have been used for ranking the main strategies. Also, at the end of this research, strategic suggestions have been presented to improve the food security conditions. At the same time, the current situation of the country is facing suitable opportunities, which should be used in the best way through rational planning and using governance approaches. Furthermore, the results of the SWOT matrix analysis indicated that conservative policies are among the main strategies to ensure food security in the country, and the priority of implementing these conservative policies through the QSPM matrix analysis is with the strategy of creating and strengthening the macro policy and good governance system in the field of agriculture by using the power and capacity of scientific centers.

Keywords: Food security, Governance, Policy, Strategic planning, SWOT-QSPM Analysis.

تحلیل راهبردی امنیت غذایی کشور به روش SWOT-QSPM

آرمین توحیدی

استاد دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی، استاد وابسته دانشکده حکمرانی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
Email: atowhidi@ut.ac.ir

0000-0002-3288-1709

مریم افخمی

استادیار دانشکده حکمرانی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
Email: mm.afkhmi@ut.ac.ir

سید احمد حسینی

پژوهشگر دانشگاه توسعه اجتماعی رسالت، تهران، ایران.
Email: sahosseiniv@gmail.com

امید بوذری

دانشجوی دکتری دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
Email: omid.bouzari@ut.ac.ir

چکیده

تأمین امنیت غذایی، کشاورزی پایدار و حفظ منابع طبیعی پایه (به‌ویژه آب و خاک) از موضوعات اساسی حکمرانی سرزمین هستند که با امنیت ملی گره خورده‌اند. مسائل و چالش‌های این حوزه را باید با توجه به ویژگی‌های اکولوژیکی و اجتماعی تحلیل نمود و برای آن‌ها راهبرد و سیاست ارائه نمود. با توجه به برنامه‌های پنج‌ساله توسعه و سند چشم‌انداز بیست‌ساله کشور، محدودیت منابع طبیعی پایه، تنوع اقلیمی و ظرفیت‌های بالقوه اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و ارتقای امنیت غذایی سرزمین با رویکردهای صرفاً فنی و مهندسی ممکن نیست؛ بلکه نیازمند سیاست‌گذاری و حکمرانی خوب است. در این پژوهش مفهوم امنیت غذایی تبیین شده و سپس عملکرد دوساله وزارت جهاد کشاورزی و دولت سیزدهم ارزیابی شده است. در این راستا از روش تحلیلی SWOT و ماتریس QSPM برای رتبه‌بندی راهبرد اصلی بهره گرفته شده است. همچنین در انتهای این پژوهش، پیشنهادهایی راهبردی برای بهبود شرایط امنیت غذایی ارائه شده است. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از این تحلیل، در شرایط موجود کشور (به لحاظ موجودی غذا، دسترسی به غذا، کیفیت و سلامت غذا)، میزان ضعف در حوزه امنیت غذایی بیش از میزان قوت است؛ درعین‌حال، وضع موجود کشور با فرصت‌های مناسبی روبه‌رو است که باید با تدبیر عقلانی و بهره‌گیری از رویکردهای حکمرانی از این فرصت‌ها به بهترین شکل استفاده نماید. همچنین نتایج تحلیل ماتریس SWOT نشان داد که سیاست‌های محافظه‌کارانه، از جمله راهبردهای اصلی در جهت تأمین امنیت غذایی در کشور است و اولویت اجرای این سیاست‌های محافظه‌کارانه از طریق تحلیل ماتریس QSPM با راهبرد ایجاد و تقویت سیاست کلان و نظام حکمرانی خوب در حوزه کشاورزی از طریق بهره‌گیری از توان و ظرفیت مراکز علمی است.

کلیدواژه‌ها: امنیت غذایی، حکمرانی، سیاست، کشاورزی، برنامه‌ریزی راهبردی، تحلیل SWOT-QSPM.

مقدمه و بیان مسئله

امنیت غذایی یکی از معیارهای توسعه انسانی است و دستیابی به آن از اهداف اصلی کشورها محسوب می‌شود. افزایش ضریب امنیت غذایی یکی از خواسته‌های بنیادین نخبگان سیاسی کشورهای جهان است (قریب، ۱۳۹۱). امروزه تولید غذا و تأمین امنیت غذایی با رویکرد توسعه پایدار و حفظ امنیت زیستی امری حیاتی در نظام حکمرانی کشورها است. امنیت غذایی با اقتدار ملی گره خورده است به‌طوری‌که مسائل و چالش‌های مرتبط با حوزه کشاورزی پایدار و امنیت غذایی را باید در سطوح کلان و با رویکرد حکمرانی خوب و با توجه به ویژگی‌های اکولوژیکی و اجتماعی سرزمین، تحلیل، واکاوی و برطرف نمود. درک صحیحی از شیوه جاری حکمرانی در ارتباط با موضوع محیط‌زیست و کشاورزی می‌تواند بستر مناسبی را برای بهبود حکمرانی در راه توسعه بلندمدت کشورها به‌خصوص کشورهای در حال توسعه، ارائه دهد (سلیمانی روزبهانی و همکاران، ۱۴۰۲). در برنامه‌های پنج‌ساله توسعه و سند چشم‌انداز بیست‌ساله کشور، توجه گسترده‌ای به تأمین امنیت غذایی شده است. تأمین غذا با حفظ منابع طبیعی پایه نظیر آب و خاک و محیط‌زیست از جمله پیچیده‌ترین مسائل کشورهای پیشرفته و در حال توسعه محسوب می‌شود. در ایران، محدودیت منابع طبیعی پایه از یک‌سو و داشتن اقلیم‌های متفاوت و متنوع در سراسر کشور همچنین وجود ظرفیت‌های بالقوه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی به‌ویژه در بستر مناسبات روستا از سوی دیگر، شرایطی را به وجود آورده است که صرفاً با رویکرد فنی و مهندسی امکان پاسخ‌گویی به نیازمندی‌های کشور میسر نیست. ارتقای امنیت غذایی کشور نیازمند نقد و ارزیابی مداوم عملکرد دولت‌ها، آینده‌نگری و تصمیم‌سازی با مشارکت حداکثری نخبگانی است. در دهه‌های اخیر با برجسته شدن مفهوم توسعه انسانی در سطح جهان، مسئله امنیت غذایی که از دیرباز مطرح بوده، ابعاد تازه‌ای به خود گرفته و تحت تأثیر فعالیت‌های سازمان ملل مورد توجه خاص بوده است. در این زمینه سه موضوع اساسی یعنی مفهوم امنیت غذایی، عوامل مؤثر بر آن و شاخص‌های سنجش امنیت غذایی قابل بررسی است.

وضعیت امنیت غذایی در کشور نشان می‌دهد که ضعف‌ها، قوت‌ها، تهدیدها و فرصت‌هایی در رابطه با امنیت غذایی کشور در هر سه مؤلفه موجودی غذا، دسترسی به غذا و کیفیت و سلامت غذا وجود دارند. شواهد نشان می‌دهند که مقادیر فعلی عرضه سرانه مواد غذایی با سطح مطلوبشان فاصله دارند. از طرفی بر اساس تحقیقات

و پایش‌های صورت گرفته در کشور، بخش کشاورزی در ایران با مشکلاتی مواجه است که به‌طور عمده شامل کمبود زمین‌های کشاورزی (محدودیت خاک حاصل‌خیز)، تنش خشکی و تغییرات اقلیمی، بحران‌های محیط‌زیستی و از همه مهم‌تر مسئله آب است که در نظام حکمرانی و برنامه‌ریزی راهبردی توجه ویژه‌ای را می‌طلبد. از ابتدای شروع به کار دولت سیزدهم، موضوع امنیت غذایی مورد توجه بوده است، با وجود این، آمار و اطلاعات بیانگر برخی نارسایی‌های جدی در وضعیت امنیت غذایی کشور است؛ در نتیجه نرخ موفقیت دولت در اجرای برنامه‌های مرتبط مورد سؤال است. لذا هدف از این مطالعه، ارزیابی عملکرد دو سالانه دولت سیزدهم و وزارت جهاد کشاورزی در حوزه امنیت غذایی و سیاست‌گذاری و ارائه پیشنهادهایی برای برون‌رفت از مشکلات و ارتقای وضعیت کشور است.

در این پژوهش تلاش شده است نخست با نگاهی به تعاریف و معیارهای بین‌المللی، امنیت غذایی تبیین شود، سپس عملکرد دوساله دولت سیزدهم با بررسی نقاط ضعف، قوت، فرصت و تهدید ارزیابی شده است. در پایان نیز پیشنهادهایی برای بهبود شرایط امنیت غذایی کشور ارائه شده است.

۱. رویکرد نظری

فائو در سال ۲۰۰۱، تعریف امنیت غذایی را این‌گونه ارائه کرده است: «زمانی امنیت غذایی وجود دارد که همه مردم به غذای کافی، سالم و مغذی دسترسی فیزیکی، اقتصادی و اجتماعی داشته باشند و غذای در دسترس، مطابق با نیازها و ترجیحات غذایی آنان برای یک زندگی فعال و سالم باشد». بانک جهانی نیز امنیت غذایی را «دسترسی همه مردم در تمام اوقات به غذای کافی برای داشتن یک زندگی سالم» تعریف کرده است؛ این تعریف بر سه عنصر «موجود بودن غذا»، «دسترسی به غذا» و «پایداری دریافت غذا» استوار است. عوامل مؤثر بر امنیت غذایی را می‌توان در یک طبقه‌بندی کلی به دو بخش تقسیم کرد: الف. عوامل مرتبط با تولید (عرضه)، مصرف (تقاضا) و تجارت غذا؛ ب. عواملی که به‌صورت غیرمستقیم و از طریق تأثیرگذاری بر عوامل اصلی، امنیت غذایی را تحت تأثیر قرار می‌دهد مانند تغییرات اقلیمی، کمبود منابع طبیعی پایه، بحران‌های جهانی و منطقه‌ای مانند جنگ و همه‌گیری رشد جمعیت و طبقه متوسط شهرنشین، بحران انرژی و رقابت بین تولید مواد غذایی و سوخت‌های فسیلی، کاهش سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی، یا عوامل فرهنگی همچون الگوی مصرف جامعه.

امنیت غذایی در سه سطح خانوار، ملی و بین‌المللی مطرح است. در سطح خانوار می‌توان آن را با بررسی‌های مستقیم مصرف تحت شرایط اقتصادی به‌خصوص دستمزد، اشتغال و قیمت‌ها و در سطح ملی با شاخص‌های زیر اندازه‌گیری کرد:

۱. کمیت تولید مواد غذایی در مقایسه با نیاز در طول زمان؛
۲. واردات مواد غذایی مورد نیاز با توجه به ظرفیت‌های وارداتی؛
۳. ترانزنامه غذایی و ارزیابی مواد مغذی موجود در سطح کلان؛
۴. ترکیب سبد غذایی کشور در سطح کلان و روند تغییرات آن در طول زمان؛
۵. قیمت‌های مواد غذایی و روند تغییرات آن.

همچنین می‌توان از شاخص جهانی امنیت غذایی یا GSFI برای مدل‌سازی استفاده کرد که شاخصه‌های آن عبارتند از:

❖ توان مالی: این زیر شاخص توانایی و پتانسیل فرد برای پرداخت بابت مواد غذایی و هزینه‌های مرتبط با احتمال مواجهه با شوک‌های غذایی را مورد ارزیابی قرار می‌دهد و شامل چند مؤلفه از جمله سهم هزینه مواد غذایی به‌کل مخارج خانوار، نسبت جمعیت زیر خط فقر، تولید ناخالص داخلی سرانه، تعرفه واردات محصولات کشاورزی، دسترسی به منابع مالی برای کشاورزان و وجود برنامه‌های تأمین امنیت غذا است؛

❖ در دسترس و موجود بودن مواد غذایی: این زیر شاخص عوامل مؤثر بر عرضه و دسترسی آسان به مواد غذایی، مخاطرات این دسترسی و زیرساخت‌های کشور در تولید و توزیع مواد غذایی را تحت پوشش قرار می‌دهد. مؤلفه‌های این گروه شامل عرضه کافی، نوسانات تولید محصولات کشاورزی، اتلاف مواد غذایی، مخارج عمومی تحقیق و توسعه کشاورزی، زیرساخت‌های کشاورزی، فساد مالی، ثبات سیاسی و توانایی جذب شهرنشینی است؛

❖ کیفیت و امنیت: رژیم غذایی سالم و مغذی در این طبقه مد نظر قرار دارد؛ رژیمی که به حفظ و بهبود سلامت عمومی بدن کمک نماید و مایعات کافی ویتامین‌ها و مواد معدنی کافی و همچنین، کالری لازم بدن را فراهم آورد. از این‌رو، کیفیت و امنیت غذایی توسط پنج مؤلفه تنوع رژیم غذایی، در دسترس بودن ریزمغذی‌ها، کیفیت پروتئین‌ها، استانداردهای تغذیه و ایمنی مواد غذایی شکل می‌گیرد.

۲. روش پژوهش

در این تحقیق، برای تعیین استراتژی‌های مناسب برای موضوع امنیت غذایی، از مدل تحلیل ماتریس‌های SWOT (Wehrich, 1982) و QSPM (Porter, 1996) بهره گرفته شد. در ابتدا با بررسی میدانی و مشاهدات صورت گرفته و نیز بهره‌گیری از تجربیات ناشی از اقدامات صورت گرفته در دو سال اخیر در کشور، عوامل محیطی داخلی (نقاط قوت و ضعف) و عوامل محیط خارجی (فرصت‌ها و تهدیدها) در تعیین استراتژی‌های مربوط به تعیین الگوهای افزایش امنیت غذایی از طریق بحث و بررسی در پنل خبرگان شناسایی شدند. این عوامل به تفکیک در جداول ۱ و ۲ نشان داده شده است. سپس از طریق طراحی و تدوین پرسش‌نامه‌ای بر اساس نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای شناسایی شده و بهره‌گیری از طیف لیکرت، ارزش هر یک از عوامل درونی و بیرونی مشخص شد. شایان ذکر است که این پرسش‌نامه در اختیار ۲۵ خبره و کارشناس مرتبط قرار گرفت و برای هر سؤال از نمره ۱ به عنوان تأثیر خیلی کم تا نمره ۵ به عنوان تأثیر خیلی زیاد، طیف نمره و ارزش‌دهی مشخص شد.

بعد از جمع‌آوری و تحلیل اطلاعات به‌دست‌آمده از پرسش‌نامه‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS، مجموع و میانگین نمرات کسب شده برای هر عامل محاسبه و نیز وزن نرمال شده به همراه امتیاز وزن‌دار با بهره‌گیری از نرم‌افزار EXPERT CHOICE محاسبه شد. سپس بر اساس رتبه‌بندی امتیازات وزن‌دار از بیشترین به کمترین، ۳ راهبرد برتر از لحاظ بالاترین امتیاز وزن‌دار برای هر یک از نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها تعیین شد. سپس این راهبردهای شناسایی شده در چهار حالت SO (راهبردهای تهاجمی)، WO (راهبردهای محافظه‌کارانه)، ST (راهبردهای رقابتی) و WT (راهبردهای تدافعی) در قالب ماتریس SWOT پیوند داده شد (جدول ۳). شایان ذکر است که در جداول ۱ و ۲، منظور از امتیاز کل، مجموع امتیازات کسب شده از نظرسنجی خبرگان، وزن نرمال شده از تقسیم امتیاز کل هر آیتم بر مجموع امتیازات (عوامل داخلی شامل نقاط قوت و ضعف و برای عوامل خارجی شامل فرصت‌ها و تهدیدها) و امتیاز موجود از ضرب امتیاز کل در وزن نرمال شده به‌دست‌آمده است.

ابزار تحلیلی QSPM یک نگرش مدیریت راهبردی سطح بالا برای ارزیابی راهبردهای ممکن است. در روش QSPM تلاش می‌شود که از طریق کمی‌سازی راهبردهای فرعی، بهترین راهبردها به‌طور واقعی اولویت‌بندی شوند. در این ماتریس،

ضریب نمره هر راهبرد از حاصل ضرب هر عامل (که در قسمت SWOT به دست آمد و توضیح داده شد) در نمره جذابیت آن به دست می آید. نمره جذابیت می تواند ۱، ۲، ۳ یا ۴ باشد (۴ = بالاترین جذابیت و ۱ = پایین ترین جذابیت). سپس با توجه به جمع نمره جذابیت هر راهبرد، راهبردها اولویت بندی می شوند (Pahlavi et al., 2014). در جدول ۴، نمره جذابیت با مقایسه هر راهبرد با یکایک نقاط قوت و ضعف، فرصت ها و تهدیدها تعیین می شود، بدین صورت که اگر راهبردی تطابق کامل با آن عامل (قوت، ضعف، فرصت یا تهدید) داشته باشد، نمره جذابیت آن ۴ بدان اختصاص می یابد و اگر کمتر تطابق داشته باشد، به نسبت تطبیق بیشتر به کمتر، به ترتیب نمرات ۳، ۲ و ۱ بدان اختصاص داده می شود (Pearce & Robinson, 2015).

۳. یافته های پژوهش

در جداول ۱ و ۲ محاسبات و تحلیل های مربوط به عوامل داخلی (نقاط قوت و ضعف) و عوامل خارجی (تهدیدها و فرصت ها) ارائه شده است.

جدول ۱: عوامل داخلی

عوامل داخلی	امتیاز کل	وزن نرمال شده	امتیاز وضع موجود	امتیاز وزن دار
نقاط قوت				
S1 توجه و دیدگاه ویژه رئیس جمهور به مسائل کشاورزی و روستاها	105	0.061	4	0.245757753
S2 تلاش در راستای تولید و تأمین محصولات راهبردی از جمله منطقی سازی قیمت در خرید تضمینی، توسعه کشت گلخانه ای، شروع برنامه توسعه کشت قراردادی و برنامه جهش تولید در دیمزارها	82	0.048	3	0.143943827
S3 تلاش برای بهبود دیپلماسی اقتصادی و تدوین مقدمات قرارداد جهت استفاده از ظرفیت برخی کشورها به منظور کشاورزی فراسرزمینی و تجارت محصولات غذایی	53	0.031	3	0.093036864

امتیاز وزن دار	امتیاز وضع موجود	وزن نرمال شده	امتیاز کل	عوامل داخلی	
0.222352253	4	0.056	95	S4	ایجاد مراکز ستادی برای فرماندهی راهبردی و مدیریت هوشمند از جمله قرارگاه امنیت غذایی و رصدخانه کشاورزی
0.142188414	3	0.047	81	S5	رشد سرمایه‌گذاری و تأمین مالی از طریق تبصره ۱۸ و نهضت اصلاح واحدهای صنعتی تعطیل و نیمه تعطیل در بخش کشاورزی
0.198946752	4	0.050	85	S6	تلاش در راستای افزایش ضریب نفوذ دانش و فناوری در بخش کشاورزی مانند ارتقای سامانه‌های نوین آبیاری، ایجاد پارک ملی علم و فناوری کشاورزی و منابع طبیعی، مزارع نمونه، حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان و اعلام اولیه برنامه الگوی کشت مناطق مختلف
0.145699239	3	0.049	83	S7	احیای قانون تمرکز وظایف و اختیارات مربوط به بخش کشاورزی در وزارت جهاد کشاورزی
0.224692803	4	0.056	96	S8	آغاز تلاش برای ثبت اسناد رسمی اراضی کشاورزی مطابق با نقشه های حد نگار و عکس‌های هوایی
0.147454652	3	0.049	84	S9	آغاز پایش و اجرای عملیاتی قانون ارتقای بهره‌وری در بخش کشاورزی
نقاط ضعف					
0.122878877	2	0.061	105	W1	نبود سیاست کلان و نظام حکمرانی خوب در حوزه کشاورزی و منابع طبیعی و ضعف در تشکلهای، نهادهای مدنی، نظام های بهره برداری و مدیریت مشارکتی

عوامل داخلی	امتیاز کل	وزن نرمال شده	امتیاز وضع موجود	امتیاز وزن دار
ضعف در زنجیره تأمین و زنجیره ارزش از جمله بروز نوسانات مقطعی در دسترسی به برخی نهاده‌ها (خوراک دام) یا کالاهای (مانند مرغ)، ضعف در نظام رهگیری محصولات کشاورزی، عدم کنترل واسطه‌گری، ناتوانی در تنظیم بازار به خصوص کالاهای یارانه‌ای، مداخلات غیر موجه در بازار از جمله قیمت‌گذاری دستوری برخی کالاها	W2	0.047	1	0.047396138
ضعف در برنامه‌ریزی تولید از جمله عملکرد کم محصولات در واحد سطح، بهره‌وری کم آب مصرفی و سایر نهاده‌های کشاورزی، نهادینه نشدن الگوی کشت محصولات کم آب‌بر و تولید مبتنی بر اقلیم، ائتلاف منابع و محصولات در مراحل تولید، برداشت، فراوری و مصرف، فقدان برنامه کارآمد برای استفاده از ضایعات و پسماندها، عدم تأمین به‌هنگام نهاده‌ها به خصوص در بخش تأمین کود، دام و طیور، افزایش کشتار بی‌سابقه دام‌های مولد و قاچاق محصولات راهبردی به خارج	W3	0.035	1	0.03510825
اصلاح نادرست سیاست اختصاص ارز ترجیحی که موجب حذف حدوداً ۴۰۰ هزار میلیارد تومان یارانه از ابتدای زنجیره ارزش شد و همچنین عدم برنامه‌ریزی صحیح برای اختصاص منابع آزاد شده به مصرف‌کننده نهایی محصولات غذایی راهبردی. این امر سبب مشکلات اساسی در	W4	0.042	1	0.042129901

امتیاز وزن دار	امتیاز وضع موجود	وزن نرمال شده	امتیاز کل	عوامل داخلی	
					تأمین مالی تولیدکنندگان به خصوص دامداران و تورم شدید قیمت محصولات غذایی گردیده و باعث کاهش تولید و به مخاطره افتادن سلامت جامعه به دلیل کاهش مصرف شده است
0.118197776	2	0.059	101	W5	ضعف در مسائل اداری و پشتیبانی از جمله عدم کنترل ویژه خوار و های اقتصادی در حوزه کشاورزی، ناکارآمدی نظام اداری، ضعف در تعامل بین دستگاهی و ضعف در پشتیبانی اداری و مالی کافی از کشاورزان است
0.043885313	1	0.044	75	W6	ناکارآمدی در صیانت از منابع طبیعی و حفاظت از محیط زیست همچون عدم اجرای قانون مبارزه با تغییر کاربری و تبدیل اراضی کشاورزی به مسکونی، بی توجهی به موضوع آب در دشت های ممنوعه و ضعف نظارت بر چاه های برقی و برداشت بی رویه آب های زیرزمینی، تخریب جنگل ها و مراتع و تهدید تنوع ژنتیکی گونه های وحشی و اهلی در مسیر توسعه کشاورزی، آلودگی آب، خاک و محصولات کشاورزی و ظهور آفات مقاوم با استفاده بیش از حد از سموم شیمیایی، عدم اجرای دقیق قانون حفاظت از خاک و عدم توجه به مدیریت پایدار منابع خاک
0.034523113	1	0.035	59	W7	ضعف در تأمین مواد مغذی اصلی خانوارها از جمله اختصاص ناکارآمد کالابرگ، حذف شیر مدارس و ... به طوری که سرانه

عوامل داخلی	امتیاز کل	وزن نرمال شده	امتیاز وضع موجود	امتیاز وزن دار
مصرف مواد مغذی به‌ویژه حامل های پروتئین حیوانی فاصله عمیقی با استانداردهای بهداشتی پیدا کرده است				
ضعف در امنیت زیستی و کیفیت و سلامت غذا از جمله شیوع بیماری‌های همه‌گیر دامی، استفاده بی‌رویه از بذره‌های تراریخته، کود و سموم شیمیایی و واردات محصولات غذایی بی-کیفیت و گاهی آلوده	W8	0.033	1	0.0327677
تراز تجاری منفی در بخش کشاورزی (رشد واردات بیشتر از صادرات) و خام‌فروشی محصولات کشاورزی.	W9	0.033	1	0.0327677
عدم برنامه‌ریزی برای جلوگیری از تخریب روستاها و کاهش جمعیت تولیدکنندگان بخش کشاورزی به صورت مقطعی یا دائمی	W10	0.043	1	0.042715038
وجود نقص و تأخیر در توزیع نهاده‌های اصلی کشاورزی به‌دلیل عدم شفافیت در سامانه‌ها و درگاه های مرتبط، توقف‌های طولانی مدت در گمرک و ضعف در ناوگان حمل و نقل محصولات کشاورزی	W11	0.040	1	0.03978935
ضعف سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی در حل مسائل فنی و تولید فناوری لازم و تحول آفرین از جمله نژادهای پربازده دام و طیور (لایین‌های تجاری)، بذره‌های تجاری مورد نیاز، برخی داروها، هورمون‌ها و واکسن‌ها و ناکارآمدی سامانه ترویج و عدم به کارگیری مؤثر دانشگاه‌ها در بخش کشاورزی	W12	0.034	1	0.033937975

امتیاز وزن دار	امتیاز وضع موجود	وزن نرمال شده	امتیاز کل	عوامل داخلی	
0.047396138	1	0.047	81	W13	عدم ارائه برنامه اقدام مؤثر در راستای کاهش ضایعات محصولات کشاورزی و پسماندهای غذایی و بازیافت آنها
2.237565828		1	1709	جمع کل IFE	

جدول ۲: عوامل خارجی

عوامل خارجی		امتیاز کل	وزن نرمال شده	وضع	امتیاز وزن دار
فرصت‌ها					
ارز ترجیحی به‌منظور جلوگیری از افزایش قیمت کالاهای اساسی البته با نرخ ۲۸۵۰۰۰ ریال مجدداً اختصاص داده شده است.	O1	97	0.088	4	0.350180505
وجود فرصت‌های سرزمینی از جمله ظرفیت‌های متنوع اقلیمی کشور، وجود منابع طبیعی و ذخایر ژنتیکی گسترده، وجود سواحل عظیم شمال و جنوب و دسترسی به دریاها و اقیانوس‌ها برای توسعه آبی‌پروری و شیلات، قرار داشتن کشور در مسیرهای حمل و نقل تجاری بین‌المللی و وجود بازارهای بزرگ صادراتی در منطقه	O2	101	0.091	4	0.364620939
ظرفیت بزرگ منابع انسانی متخصص و توان مراکز علمی از جمله دانشگاه‌ها، شرکت‌های دانش‌بنیان و سازمان نظام مهندسی کشاورزی	O3	123	0.111	4	0.444043321

امتیاز وزن دار	امتیاز وضع موجود	وزن نرمال شده	امتیاز کل	عوامل خارجی	
0.321299639	4	0.080	89	O4	دانش بومی گسترده و تجارب ارزشمند نیاکانی در روستاها و بخش کشاورزی که می تواند با خرد جمعی به بازتولید دانش و پیشرفت کشور کمک نماید
0.173285199	3	0.058	64	O5	تغییر معادلات بین المللی از جمله افزایش قیمت های جهانی ناشی از افزایش تورم در اروپا و بهره گیری از مزیت های صادراتی، عضویت در پیمان های مختلف بین المللی از جمله شانگهای و بریکس، امکان بهره مندی از حجم تجارت عظیم این پیمان ها و کشورهای همسایه و بهره مندی از فرصت پیچ تاریخی و جابه جایی قدرت از غرب به شرق
تهدیدها					
0.194945848	2	0.097	108	T1	نابسامانی های اقتصاد کلان کشور از جمله کاهش درآمد سرانه مردم، افزایش ضریب جینی، بالا بودن شاخص فلاکت، غیر موجه شدن بخش تولید در مقایسه با بخش های غیر مولد، خدماتی و واسطه گر به دلیل سود کمتر، نوسانات نرخ ارز و تورم فزاینده، ناکافی و نامتناسب بودن حجم یارانه های اختصاصی به بخش کشاورزی مبتنی بر نیاز کشور
0.140794224	2	0.070	78	T2	تهدیدهای بین المللی از جمله تحریم های سیاسی و اقتصادی، دیپلماسی ضعیف، عدم تأثیر گذاری در نهادهای بین المللی پشتیبان کشاورزی، وجود رقبای بزرگ اقتصادی در ربودن بازارهای منطقه ای و جهانی و تلاش قدرت های استکباری برای قراردادن کشور در مسیر ورشکستگی

امتیاز وزن دار	امتیاز وضع موجود	وزن نرمال شده	امتیاز کل	عوامل خارجی	
0.16967509	2	0.085	94	T3	کم‌توجهی به نهاد روستا در برنامه‌های کلان کشور (به‌عنوان مهم‌ترین واحد جغرافیایی مولد در بخش کشاورزی) و در نتیجه کاهش تولید، مهاجرت گسترده به سوی شهرها و البته تخریب ساختار اجتماعی و عرفی روستایی و عشایری
0.056859206	1	0.057	63	T4	مسائل اجتماعی و فرهنگی شامل بیکاری، مهاجرت نخبگان، کم‌انگیزی دانش‌آموختگان جوان، عدم وجود نظام شایسته‌سالار، محدودیت به‌کارگیری تحصیل‌کردگان در دستگاه‌های حاکمیتی و بروز بحران‌های اجتماعی
0.062274368	1	0.062	69	T5	وابستگی زیاد به واردات برخی مواد اولیه، نهاده‌ها و فناوری‌های پیچیده و نوظهور
0.064981949	1	0.065	72	T6	عدم تناسب الگوی مصرف جامعه با داشته‌ها و مزیت‌های نسبی سرزمینی
0.144404332	2	0.072	80	T7	بحران‌های اقلیمی و زیستی کشور شامل خشک‌سالی و کم‌آبی، مناقشات منطقه‌ای یا عدم هماهنگی با برخی کشورهای همسایه بر سر منابع آبی یا رعایت پروتکل‌های قرنطینه و امنیت زیستی، خسارت به محصولات به دلیل گسترده‌ی روزافزون ریزگردها و آفات و بیماری‌ها، تغییرات آب و هوایی و رویدادهای حدی و بروز بیماری‌های همه‌گیر و نوظهور
0.063176895	1	0.063	70	T8	مداخلات غیر دوستانه بعضی از کشورهای همسایه در منطقه قفقاز و مرز ایران و ارمنستان همچنین

عوامل خارجی	امتیاز کل	وزن نرمال شده	امتیاز وضع موجود	امتیاز وزن دار
تهدید برای توسعه تجارت با روسیه و کشورهای عضو CIS				
جمع کل EFE	1108	1		2.550541516

جدول ۳: ماتریس SWOT

نقاط قوت (S)	نقاط ضعف (W)
توجه و دیدگاه ویژه رئیس جمهور به مسائل کشاورزی و روستاها	نبود سیاست کلان و نظام حکمرانی خوب در حوزه کشاورزی و منابع طبیعی و ضعف در تشکلهای، نهادهای مدنی، نظامهای بهرهبرداری و مدیریت مشارکتی
ایجاد مراکز ستادی برای فرماندهی راهبردی و مدیریت هوشمند از جمله قرارگاه امنیت غذایی و رصدخانه کشاورزی	ضعف در زنجیره تأمین و زنجیره ارزش از جمله بروز نوسانات مقطعی در دسترسی به برخی نهادهای (خوراک دام) یا کالاهای (مانند مرغ)، ضعف در نظام رهگیری محصولات کشاورزی، عدم کنترل واسطه‌گری، ناتوانی در تنظیم بازار به خصوص کالاهای یارانه‌ای،

مداخلات غیرموجه در بازار از جمله قیمت‌گذاری دستوری برخی کالاها		
ضعف در مسائل اداری و پشتیبانی از جمله عدم کنترل ویژه‌خواری‌های اقتصادی در حوزه کشاورزی، ناکارآمدی نظام اداری، ضعف در تعامل بین دستگاهی، ضعف در پشتیبانی اداری و مالی کافی از کشاورزان	آغاز تلاش برای ثبت اسناد رسمی اراضی کشاورزی مطابق با نقشه‌های حدنگار و عکس‌های هوایی	
استراتژی‌های WO یا محافظه کارانه	استراتژی‌های SO یا تهاجمی	فرصت‌ها (O)
رفع نقاط ضعف در سیستم‌های اداری و تعامل بین دستگاهی در پشتیبانی اداری و مالی کافی از کشاورزان از طریق اختصاص ارز ترجیحی به منظور جلوگیری از افزایش قیمت کالاهای اساسی	استفاده از تلاش‌ها برای ثبت و ردیابی زمین‌های کشاورزی برای ایجاد برنامه‌های آموزشی بهبود یافته کشاورزی، آموزش و توسعه سرمایه انسانی	ارز ترجیحی به منظور جلوگیری از افزایش قیمت کالاهای اساسی البته با نرخ ۲۸۵۰۰۰ ریال مجدداً اختصاص داده شده است.
کاهش مشکلات مربوط به زنجیره تأمین از طریق بهره‌گیری از ظرفیت غنی و فرصت‌های سرزمینی	توجه و دیدگاه ویژه رئیس‌جمهور به مسائل کشاورزی و روستاها از طریق اختصاص ارز ترجیحی	وجود فرصت‌های سرزمینی از جمله ظرفیت‌های متنوع اقلیمی کشور، وجود منابع طبیعی و ذخایر ژنتیکی گسترده، وجود سواحل عظیم شمال و جنوب و دسترسی به

		دریاها و اقیانوس‌ها برای توسعه آبی‌پروری و شیلات، قرار داشتن کشور در مسیرهای حمل و نقل تجاری بین‌المللی و وجود بازارهای بزرگ صادراتی در منطقه
ایجاد و تقویت سیاست کلان و نظام حکمرانی خوب در حوزه کشاورزی از طریق بهره‌گیری از توان و ظرفیت مراکز علمی	ایجاد مراکز ستادی برای فرماندهی راهبردی و مدیریت هوشمند از جمله قرارگاه امنیت غذایی و رصدخانه کشاورزی برای حکمرانی و مدیریت بهینه ظرفیت‌های متنوع اقلیمی کشور	ظرفیت بزرگ منابع انسانی متخصص و توان مراکز علمی از جمله دانشگاه‌ها، شرکت‌های دانش‌بنیان و سازمان نظام مهندسی کشاورزی
استراتژی‌های WT با تدافعی	استراتژی‌های ST یا رقابتی	تهدیدها (T)
رفع نقاط ضعف در سیستم‌های اداری و تعامل بین دستگاهی در پشتیبانی اداری و مالی کافی از کشاورزان با رویکرد حل نابسامانی‌های اقتصادی کشور	مقابله با بی‌ثباتی اقتصادی و کاهش درآمد روستایی از طریق ایجاد مراکز ستادی برای فرماندهی راهبردی و مدیریت هوشمند از جمله قرارگاه امنیت غذایی و رصدخانه کشاورزی	نابسامانی‌های اقتصاد کلان کشور از جمله کاهش درآمد سرانه مردم، افزایش ضریب جینی، بالا بودن شاخص فلاکت، غیرموجه شدن بخش تولید در مقایسه با بخش‌های غیر مولد، خدماتی و واسطه‌گر به دلیل سود کمتر، نوسانات نرخ ارز و تورم فزاینده، ناکافی و نامتناسب بودن حجم یارانه‌های اختصاصی به بخش کشاورزی مبتنی بر نیاز کشور
تقویت حکمرانی خوب برای رفع مشکلات ناشی از کم‌توجهی به نهاد روستا در برنامه‌های کلان کشور	رفع تهدید کاهش تولید و تخریب ساختار اجتماعی روستایی به دلیل کم‌توجهی به نهاد روستا در برنامه‌های کلان کشور به علت توجه ویژه رئیس جمهور به روستاها و کشاورزی	کم‌توجهی به نهاد روستا در برنامه‌های کلان کشور (به‌عنوان مهم‌ترین واحد جغرافیایی مولد در بخش کشاورزی) و در نتیجه کاهش تولید، مهاجرت گسترده به‌سوی شهرها و البته تخریب

		ساختار اجتماعی و عرفی روستایی و عشایری
ارائه راهکارهای مناسب برای حل مشکل زنجیره تأمین با در نظر گرفتن بحران‌های اقلیمی و زیستی کشور	ثبت زمین‌های کشاورزی با استفاده از فناوری تصاویر هوایی برای شناسایی زمین‌های با پتانسیل مواجهه با بحران‌های اقلیمی و زیستی کشور در جهت کاهش خسارت به محصول و مناقشات منطقه‌ای	بحران‌های اقلیمی و زیستی کشور شامل خشک‌سالی و کم‌آبی، مناقشات منطقه‌ای یا عدم هماهنگی با برخی کشورهای همسایه بر سر منابع آبی یا رعایت پروتکل‌های قرنطینه و امنیت زیستی، خسارت به محصولات به دلیل گستردگی روزافزون ریزگردها و آفات و بیماری‌ها، تغییرات آب و هوایی و رویدادهای حادی و بروز بیماری‌های همه‌گیر و نوظهور

جدول ۴: ماتریس QSPM

WO3		WO2		WO1		قوت	
ضریب نمره	نمره جذابیت	ضریب نمره	نمره جذابیت	ضریب نمره	نمره جذابیت	ضریب (وزن نرمال شده)	عوامل اصلی
0.184	3	0.184	3	0.246	4	0.061	S1
0.096	2	0.192	4	0.096	2	0.048	S2
0.093	3	0.093	3	0.093	3	0.031	S3
0.167	3	0.222	4	0.111	2	0.056	S4
0.142	3	0.142	3	0.095	2	0.047	S5
0.199	4	0.199	4	0.099	2	0.050	S6
0.146	3	0.146	3	0.097	2	0.049	S7
0.112	2	0.112	2	0.056	1	0.056	S8
0.197	4	0.098	2	0.098	2	0.049	S9
1.336	27	1.389	28	0.992	20	0.447	جمع قوت‌ها

W03		W02		W01		ضعف	
ضریب نمره	نمره جذابیت	ضریب نمره	نمره جذابیت	ضریب نمره	نمره جذابیت	ضریب (وزن نرمال شده)	عوامل اصلی
0.246	4	0.184	3	0.123	2	0.061	W1
0.095	2	0.190	4	0.190	4	0.047	W2
0.140	4	0.105	3	0.105	3	0.035	W3
0.169	4	0.084	2	0.169	4	0.042	W4
0.177	3	0.177	3	0.236	4	0.059	W5
0.132	3	0.132	3	0.088	2	0.044	W6
0.069	2	0.069	2	0.069	2	0.035	W7
0.066	2	0.033	1	0.033	1	0.033	W8
0.066	2	0.066	2	0.098	3	0.033	W9
0.171	4	0.085	2	0.085	2	0.043	W10
0.119	3	0.080	2	0.080	2	0.040	W11
0.136	4	0.068	2	0.068	2	0.034	W12
0.190	4	0.047	1	0.047	1	0.047	W13
1.774	41	1.320	30	1.391	32	0.553	جمع ضعف‌ها

W03		W02		W01		فرصت	
ضریب نمره	نمره جذابیت	ضریب نمره	نمره جذابیت	ضریب نمره	نمره جذابیت	ضریب (وزن نرمال شده)	عوامل اصلی
0.088	1	0.088	1	0.350	4	0.088	O1
0.182	2	0.365	4	0.182	2	0.091	O2
0.444	4	0.444	4	0.222	2	0.111	O3
0.321	4	0.241	3	0.080	1	0.080	O4
0.058	1	0.058	1	0.116	2	0.058	O5
1.093	12	1.195	13	0.950	11	0.428	جمع فرصت‌ها

W03	W02	W01	تهدید
-----	-----	-----	-------

عوامل اصلی	ضریب (وزن نرمال شده)	نمره جذابیت	ضریب نمره	نمره جذابیت	ضریب نمره	نمره جذابیت	ضریب نمره
T1	0.097	3	0.292	2	0.195	2	0.195
T2	0.070	1	0.070	2	0.141	2	0.141
T3	0.085	1	0.085	2	0.170	1	0.085
T4	0.057	1	0.057	2	0.114	3	0.171
T5	0.062	2	0.125	2	0.125	2	0.125
T6	0.065	2	0.130	4	0.260	2	0.130
T7	0.072	1	0.072	3	0.217	2	0.144
T8	0.063	1	0.063	1	0.063	1	0.063
جمع تهدیدها	0.572	12	0.894	18	1.283	15	1.053
جمع کل	4.227	5.188		5.256		1	
رتبه بندی	3	2		1			

مطابق تحلیل‌های انجام شده که نتایج آن در جدول فوق ارائه شده است، اولویت به‌کارگیری راهبردهای محافظه‌کارانه با ایجاد و تقویت سیاست کلان و نظام حکمرانی خوب در حوزه کشاورزی از طریق بهره‌گیری از توان و ظرفیت مراکز علمی است. سپس راهبردهای کاهش مشکلات مربوط به زنجیره تأمین از طریق بهره‌گیری از ظرفیت غنی و فرصت‌های سرزمینی و نیز رفع نقاط ضعف در سیستم‌های اداری و تعامل بین دستگاهی در پشتیبانی اداری و مالی کافی از کشاورزان از طریق اختصاص ارز ترجیحی به‌منظور جلوگیری از افزایش قیمت کالاهای اساسی قرار گرفته‌اند. در ادامه و در بخش پایانی این پژوهش، گزینه‌های سیاست‌نامه بر اساس موارد تحلیل شده در این پژوهش ارائه شده است.

۴. نتیجه‌گیری و پیشنهاد

تحلیل استراتژیک و سیاست‌گذاری برای امنیت غذایی در حکمرانی سرزمینی با استفاده از روش SWOT-QSPM بینش‌های مهمی را ارائه کرده است. نتایج حاکی از آن است که وضعیت کنونی امنیت غذایی کشور دارای نقاط ضعف بیش از نقاط قوت است، اما فرصت‌های مناسبی نیز وجود دارد که می‌توان با رویکردهای برنامه‌ریزی منطقی و حکمرانی از آن‌ها بهره برد.

استراتژی‌های اولویت‌بندی شده از طریق تحلیل QSPM بر ایجاد و تقویت سیاست‌های کلان و نظام حکمرانی خوب در بخش کشاورزی با استفاده از ظرفیت مراکز علمی متمرکز است که شامل رفع نقاط ضعف در سیستم‌های اداری و زنجیره تأمین و همچنین ارائه حمایت اداری و مالی کافی به کشاورزان می‌شود.

گزینه‌های سیاست ارائه شده طیف وسیعی از حوزه‌ها را شامل می‌شود؛ از جمله توسعه حکمرانی خوب در کشاورزی، بهبود خودکفایی و بهره‌وری، احیای نواحی روستایی، بهینه‌سازی الگوهای تولید و مصرف مواد غذایی، تقویت دانش و فناوری کشاورزی، تقویت زنجیره تأمین و ارزش، ارائه حمایت اقتصادی از این بخش، مدیریت پایدار منابع آب و خاک، تضمین ایمنی مواد غذایی و ترویج دیپلماسی منطقه‌ای و جهانی. اجرای این توصیه‌های راهبردی و سیاستی به‌صورت هماهنگ می‌تواند به کشور کمک کند تا شرایط امنیت غذایی خود را در مواجهه با چالش‌های مختلف داخلی و خارجی افزایش دهد. نظارت مستمر، ارزیابی و انطباق این سیاست‌ها برای اطمینان از اثربخشی و ارتباط آن‌ها در طول زمان بسیار مهم خواهد بود و به‌طور کلی، یک رویکرد جامع و چندوجهی برای دستیابی به امنیت غذایی پایدار برای کشور مورد نیاز است.

با توجه به نقش و اهمیت موضع برنامه‌ریزی بر اساس سیاست‌گذاری مناسب در موضوع امنیت غذایی و بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای پیش روی دولت، گزینه‌های ذیل در جهت بهره‌برداری سیاست‌مداران این حوزه برای برنامه‌ریزی صحیح و با قابلیت اجرایی شدن پیشنهاد می‌شود. در این راستا، باید سیاست‌های کلان و نظام حکمرانی خوب در کشاورزی و منابع طبیعی همراه با مردمی‌سازی، تقویت نهادهای مدنی، تشکلهای صنفی، نظام‌های بهره‌برداری و مدیریت مشارکتی تدوین شود.

❖ ارتقای ضرایب خودکفایی و خوداتکایی در نهاده‌ها و محصولات راهبردی از طریق افزایش عملکرد و سطح زیر کشت (و تولید) در مناطق مستعد مبتنی بر آمایش سرزمین، تولید قراردادی، توسعه کشت گلخانه‌ای، تقویت و احیای دیم‌زارها و مراتع، توجه بیشتر به تولیدات کشاورزی دریا پایه و استفاده اقتضایی از کشت فرا سرزمینی؛

❖ احیا و توسعه پایدار روستایی به‌منظور تقویت مهم‌ترین نهاد مولد کشاورزی با توجه به تنوع و ظرفیت اقلیمی کشور و دانش ضمنی به‌ویژه در سواحل جنوبی و حاشیه مناطق بیابانی و نیمه بیابانی؛

- ❖ اصلاح الگوی تولید و مصرف مواد غذایی با توجه به مزیت‌های نسبی کشور و مؤلفه‌های ایرانی - اسلامی و ترویج مصرف غذای سالم با استفاده از ظرفیت مردمی‌سازی و بهره‌گیری از دانش بومی و تجارب زیسته نیاکانی و علوم روز دنیا؛
- ❖ بهبود بهره‌وری تولید از طریق ارائه برنامه جامع ارتقای بهره‌وری و تولید دانش و فناوری‌های پیشرفته و تحول‌آفرین با استفاده از توان گسترده مراکز علمی، دانش‌آموختگان، دانشمندان و شرکت‌های دانش‌بنیان و افزایش مهارت دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها؛
- ❖ برنامه‌ریزی برای ایجاد ارتباط منسجم و مداوم محققین، اساتید و کارشناسان کشاورزی با روستاها و مناطق کشاورزی به‌منظور ارتقای ضریب نفوذ علم و ترویج و انتقال دستاوردهای پژوهشی؛
- ❖ تقویت زنجیره تأمین، ارزش و توزیع از طریق مشارکت تشکلهای مردمی، توسعه صنایع تبدیلی و نشان‌سازی و تقویت رصدخانه کشاورزی ایران در جهت تدقیق آمارها، حکمرانی داده‌های کشاورزی، تقویت هوشمندسازی و ایجاد سامانه‌های نظارتی؛
- ❖ حمایت اقتصادی و تأمین مالی بخش کشاورزی با راهکارهایی مانند تخصیص یارانه در حلقه‌های کارآمد زنجیره ارزش، افزایش سهم تولیدکنندگان از نهاده‌های دولتی و ارزش‌افزوده، قیمت‌گذاری و خرید تضمینی و بهبود شرایط بیمه محصولات کشاورزی؛
- ❖ اهتمام به توسعه حکمرانی منابع آب و محیط‌زیست، تقویت مدیریت مشارکتی حوضه‌های آبریز، محدود کردن سدسازی و جلوگیری از انتقال آب بین حوضه‌ای و همچنین رعایت حقابه تالاب‌ها و دریاچه‌ها با رساندن رواناب کافی از درون حوضه آبریز و بهره‌گیری از پساب کشاورزی برای استفاده مجدد در چرخه آبیاری، تمرکز تولید بر بهره‌برداری بیشتر از آب‌های آبی به‌جای سبز و ارتقای بازده آبیاری و احیای قنات‌ها؛
- ❖ ارائه برنامه اقدام در راستای مدیریت پایدار منابع خاک، کاهش فرسایش و آلودگی خاک‌ها، از طریق کنترل سیلاب‌ها و کشاورزی کم‌نهاده و سالم؛
- ❖ حمایت اقتصادی جدی از دهک‌های کم‌درآمد جامعه از طریق تخصیص یارانه‌های مستقیم به کالاهای اصلی در سبد امنیت غذایی یا ارائه دوره‌ای

این سبد به دهک‌های پایین‌تر به‌منظور بهبود سرانه مصرف مواد مغذی ضروری و تقویت سلامت جامعه؛

❖ ارائه برنامه اقدام و طرح عملیاتی در راستای توسعه ایمنی غذایی در کنار ارائه برنامه اقدام سند امنیت غذایی؛

❖ ارتقای دیپلماسی منطقه‌ای و جهانی در راستای حفظ منافع ملی و بخش کشاورزی از جمله حفظ سهم کشور از منابع آبی، جلوگیری از بحران‌های اقلیمی و زیستی و برقراری روابط تجاری پایدار؛

❖ ارتقای دولت الکترونیک در راستای کاهش دیوان‌سالاری و ارتقای شفافیت، عدالت و تسریع در امور؛

❖ بازبینی جدی الگوی کشت و تدوین الگوی کشت پایدار با بهره‌گیری از همه ظرفیت‌های وزارت جهاد کشاورزی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، شرکت‌های دانش‌بنیان و تشکل‌های مردمی؛

❖ ارائه برنامه اقدام در راستای کاهش ضایعات کشاورزی و غذایی در زنجیره تأمین (تولید، برداشت، فراوری و مصرف)، حمایت از صنایع تبدیلی و تکمیلی برای فراوری بهینه و بازیافت و استفاده از ضایعات و پسماندهای کشاورزی.

فهرست منابع

- توحیدی، آرمین؛ گرجی، منوچهر؛ رفیعی، غلامرضا؛ قربانی، مهدی؛ جوادی، ارژنگ؛ رفیعی، حامد؛ ساریخانی، سعادت؛ حسینی، سید احمد؛ آل محمد، سیده؛ افخمی، مریم (۱۴۰۲). گزارش سیاستی برای ارزیابی نخبگانی عملکرد دولت سیزدهم، ارزیابی عملکرد وزارت جهاد کشاورزی و دولت در حوزه امنیت غذایی. بنیاد ملی نخبگان.
- قریب، حسین (۱۳۹۱). چشم‌انداز امنیت غذایی در جمهوری اسلامی ایران. راهبرد (۴) ۲۱.
- پهلوانی، مصیب؛ مرادی، ابراهیم؛ فرامرزپور، راحله (۱۳۹۳). تدوین و انتخاب استراتژی توسعه پایدار بخش کشاورزی استان سیستان و بلوچستان بر اساس تحلیل SWOT و ماتریس برنامه‌ریزی کمی QSPM. اولین همایش ملی افق‌های نوین در توانمندسازی و توسعه پایدار معماری، عمران، گردشگری، انرژی و محیط زیست شهری و روستایی، همدان.
- سلیمانی روزبهانی، محسن؛ دانه‌کار، افشین؛ باقری، علی (۱۴۰۲). بررسی جایگاه محیط‌زیست در ابزارهای حکمرانی ایران. راهبرد (۲) ۳۲.
- علیرضا، فرخ؛ آقازادگان، پروین؛ آقازادگان، حسین؛ آقازادگان، جمال‌الدین؛ آقازادگان، آیشن؛ زاهدی، مرجان (۱۴۰۲). کشاورزی پایدار و امنیت غذایی، کشاورزی و توسعه پایدار شماره ۱۰۰.

References

- Gharib, H. (2013). Current Situation of Food Security in Iran and Future Outlook. *Strategy*, 21(4), <https://dorl.net/dor/20.1001.1.10283102.1391.21.4.11.9> (In persian).
- Pahlavi, M., Moradi, E., & Faramarzpour, R. (2014). Compilation and selection of sustainable development strategy of agricultural sector of Sistan and Baluchistan province based on SWOT analysis and QSPM quantitative planning matrix The First National Conference on New Horizons in Empowerment and Sustainable Development of Architecture, Civil Engineering, Tourism, Energy and Urban and Rural Environment, <https://civilica.com/doc/293292> (In persian).
- Pearce, J. A., & Robinson, R. B. (2015). Strategic management: Planning for domestic & global competition. (No Title).
- Porter, M. E. (1996). What is strategy?
- Soleymani Roozbahani, M., Daneh-Kar, A., & Bagheri, A. (2023). A Review of Environmental Priorities in Iran's Governance Instruments. *Strategy*, 32(2), 241-272. <https://doi.org/10.22034/rahbord.2023.423943.1614> (In persian).
- Weihrich, H. (1982). The TOWS matrix—A tool for situational analysis. *Long range planning*, 15(2), 54-66.

